

Gülden Sağol Yüksekaya – Döne Arslan, *Kadın*, Kesit Yayınları, İstanbul 2021, 519 s. (ISBN: 978-625-7698-58-0).

Ekim 2021 tarihinde editörlüğünü Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya ve Dr. Döne Arslan'ın yaptığı, 20 farklı yazarın kaleminden, 19 farklı yazı ile “kadın” konusunun ele alındığı önemli bir kitap ilim âlemine sunuldu: *Kadın*.

Kadın, yüzyıllardır toplumların önemli meselelerinden biri olmuştur. Hürol Erbay, kadın algısı ve haklarının gelişimine dair yapmış olduğu çalışmasında¹ avcı-toplayıcı toplumlardan itibaren kadının kas gücü ve doğurganlığıyla toplum içindeki konumunun belirlendiğini, sonrasında 20. yüzyıla kadar da erkeklere kıyasla güç eksikliği sebebiyle toplum içinde erkeklerden daha düşük mevkilerde görüldüğünü belirtmiştir. Örnek olarak Eski Çin toplumunda kız çocuklarına isim bile verilmediğini, doğum sıralarına göre numaralandırıldıklarını ve bu şekilde onlara hitap edildiğini vurgulamıştır. Eski Türk toplumlarına, bilhassa atlı göçebelere bakıldığında, kadının hiç de böyle küçümsendiği olmamıştır. Türk destan ve anlatılarında kadınların erkekler kadar sosyal hayatın içinde ve bir o kadar da değerli olduğu açıkça görülmektedir. Türklere kadınlara cinsiyetçi muamele çok daha sonraki devirlerde, bilhassa yerleşik hayat ve İslami Dönem’le başlamıştır. Bu da İslamiyete bakışta olumsuz etkilere neden olmuştur.

Hâlbuki İslamiyet, kadın-erkek ayırt etmeden hiçbir insanın bir diğerine üstün olmadığını açıkça belirtmektedir. Buna rağmen Türkiye’de hâlâ kadının ikinci plana itilmesi, gerek noksan dinî bilgi gerekse bağnazlık yüzünden devam etmektedir. Dünya genelinde de yine “güç”e bağlı olarak kadının yerinin belirlenmesinden kaynaklı sorunlar yaşanmakta ve kadınlar kendilerini hâlâ toplum içinde kabul ettirmeye çalışmak zorunda kalmaktadır.

Bu tür konularda kadınların yanında olan ve onları savunan topluluklar ise ancak 18. yüzyıldan beri varlık göstermektedir. Kadınların, toplum içinde erkekler kadar değer görmeleri gerektiği inancıyla yola çıkan bu oluşumlar, şu günlerde kadınlara, aslında erkeklerden çok daha fazla sorumluluk vererek, ne olursa olsun güçlü olması gerektiğini vurgulayarak ciddi bir yük bindirmektedir. Yani kadınlardan erkekler kadar iyi olduklarını değil, onlardan daha iyi olduklarını ispatlamaya çalışmaları istenmektedir. Dolayısıyla bu da kadınlara uygulanan başka tür bir haksızlığı doğuruyor, zira kadınlar bu kadar güçlü olmak ve bu kadar ağır bir sorumluluk altına girmek zorunda değiller. Üstelik bu, bir süre sonra savaştıkları eşitlik davasının aksine, kendilerine yapılan eşitsizliği erkeklere karşı uygulamalarına neden olabilmektedir. Görüldüğü

1 Hürol Erbay, “Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, II/1, (2019), s. 1-25.

gibi çok yönlü özelliğe sahip olan kadın algısı, bu çok yönlülükle *Kadın* kitabında okuyuculara sunulmaktadır.

Kitabın “Sunuş” haricinde yedi ana bölümü vardır, bu bölümler ve sayfa aralıkları şöyledir:

1. Bölüm: Kadının Toplumsal Statüsü (s. 13-141)
2. Bölüm: Edebiyatta Kadın Algısı (s. 141-293)
3. Bölüm: Argoda Kadın (s. 293-319)
4. Bölüm: Kadın Dili (s. 319-363)
5. Bölüm: Türk Budist Sanatında Kadın (s. 363-401)
6. Bölüm: Kadın Kalem (s. 401-479)
7. Bölüm: Kadın Güzelliği (s. 479-519)

Kitabın, *Kadının Toplumsal Statüsü* başlıklı birinci bölümünde Ülkü Eliuz’un “Feminist Coğrafya Bağlamında Karadeniz Kadını”, Gülden Sağol Yüksekaya’nın “Kazanılan Eşin Adlandırılması: Yutuz”, İbrahim Taş’ın “Divânı Lugâti’t-Türk ve Dönem Metinlerinde ‘Cariye’”, Çiğdem Ülker’in “Birinci Dünya Savaşı’nda İstanbul’da Kadın Olmak”, Sezer Özyaşamış Şakar’ın “Kadının Statüsünü Belirleyen Bir Sözcük: Kırnak” ve Erhan Aktaş’ın “Hakas Atasözlerinde Kadın” başlıklı yazıları yer almaktadır. Bu yazılarda kadınların toplum içindeki yeri ve kadınlara yapılan yakıştırmalar, çeşitli söz varlığı verilerinden hareketle ortaya konmaktadır.

Kitabın, *Edebiyatta Kadın Algısı* başlıklı ikinci bölümünde Günay Ku’ un “Kadınlarımız: Dede Korkut Hikâyeleri ve Ahmedî’nin İskender-Nâme’si Örneğinde”, Belde Aka Kiyâğ’a’nın “Divan Şairinin Kalemde ‘Kadın Gibi’ Olma(ma)k”, Kübra Fatma Dursun Önen’in “İktidarın Kötücül Gücü, Tarihi Oyunların Kötü Kadınları: Hürrem Sultan ve Kösem Sultan Örneği”, Hayriye Durkaya’nın “Divan Şiirinde Zühre”, Ayşe Sandıkkaya Aşır’ın “Ferid Vecdi’nin ‘Müslüman Kadını’ Eseri ve Akif’te ‘Kadın’ Algısı” ve Ahmet Karakuş’un “Modern Türk Şiirinde Kadın Tasavvuru” adlı yazıları yer almaktadır. Bu yazılarda çıkış noktası Türk edebiyatındaki kadın imajıdır. Söz konusu yazılarda edebiyat ürünlerinde rastlanan kadınların konumu incelenmektedir.

Argoda Kadın başlıklı üçüncü bölümde Damlanur Küçük yıldız Gözelce tarafından kaleme alınan “Yeme İçmenin Argolaşması Bağlamında Kadın Bedeni” isimli yazı yer almakta ve yazıda yemek kültüründeki öğeler ile kadının bedensel güzelliği arasında bağlantılar kurularak oluşturulan argo tasavvuru incelenmektedir.

Kitabın, *Kadın Dili* başlıklı dördüncü bölümünde Aylin Koç Giannopoulos, “Kadın Diline Bir Örnek: Veled Çelebi’nin ‘Hanımların Tâbirât-ı Mahsûsası’” başlıklı yazısıyla yer almakta ve yazıda Veled Çelebi’nin derlemiş olduğu kadınlara özgü otuz üç tabiri incelemektedir.

Türk Budist Sanatında Kadın başlıklı beşinci bölümde, Münevver Ebru Zeren, “Türk Budist Duvar Resimlerinde Kadın Vakıfçı Tasvirleri” adlı yazısında Uygur Dönemi’nde Türk kadınının

vakıfçı kimliğiyle nasıl görüldüğünü ve giyindiğini, bu konuda yapılmış çalışmalardan da yararlanarak ortaya koymaktadır.

Kitabın *Kadın Kalemi* başlıklı altıncı bölümünde Dilek Batislam'ın “Çeşm-i Âfet'in İki Manzum Seyahatnâmesi”, Nesrin Günay'ın “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Nigâr Hanım'ın Şiirlerinde Aşk” ve Mustafa Dere'nin “Peride Celal'in 'Ada' Hikâyesinde Kadın Meselesi” isimli yazıları bulunmaktadır. Bu yazılarda kadın yazar ve şairlerin eserlerinden yapılan çıkarımlarla kadın konusuna değinilmektedir.

Kitabın *Kadın Güzelliği* adlı yedinci ve son bölümünde ise Zuhâl Kültürel ve Burcu Sıbıç, “Osmanlı Dönemi Basın-Yayın Hayatında Kadın ve Güzellik” başlıklı yazılarında, Osmanlı Dönemi'nin güzellik anlayışını ve bundan hareketle kadını incelemektedirler.

Kitapta kadının, Türkçenin farklı dönemlerinde yazılmış eserlerinin incelenmesiyle ortaya konulduğu görülmektedir. Bu dönemler temel alınarak araştırmacıların kadının nasıl algılandığına dair bakış açılarına da yer vermek gerekirse şunlar söylenilebilir:

Köktürkçe Dönemi'nde yani 7-8. yüzyıllarda, kadın, “kazanılan, elde edilen” anlamlarına gelen *yutuz/yotuz* sözcüğüyle adlandırılmaktadır. Fakat bu sözcük yalnızca etimolojik açıdan çözümlenmekte, nasıl okunması gerektiği açıklığa kavuşturulmaktadır. Dilsel bir çalışma olması sebebiyle olumlu veya olumsuz bir çıkarımda bulunulmamaktadır. 10-13. yüzyılları kapsayan Karahanlı Türkçesi Dönemi eserlerini inceleyen yazarlar tarafından kadının, “köle” konumuna dikkat çekilmekte ve yüzyıllardır sürmekte olan kölelik geleneğinin devam ettiği vurgulanmaktadır. Onlara göre bu dönemde kadın, olumsuzlanmakta ve küçümsenmektedir. 13-15. yüzyıllara ait Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nden incelenen eserlerden kadının, söz konusu dönemde toplumda değerli ve erkekle eşit görüldüğü ortaya konmaktadır. Yazara göre kadın hem bir hükümdar hem bir anne hem bir ev hanımı hem bir savaşçı ve kahramandır. 15-20. yüzyılları içine alan Osmanlı Dönemi eserlerini inceleyen yazarlara göre kadınlar, erkekler kadar görünür değildir. Evlerinde çocuklarını büyüten anne ve eş konumlarındadır. Fakat gerekli durumlarda, örneğin bir savaş esnasında kadınlar, erkeklerden devrıldıkları sorumlulukları ve vatanın müdafaasındaki rollerini oldukça iyi bir şekilde yerine getirmektedir. Şiirlerden hareketle ise bu dönemde kadının, bazen sevilen bazen fettanlığı ile yerilen, çoğunlukla da güzelliğinden dolayı övülen bir varlık olduğuna değinilmektedir. Yazar/şair konumları incelendiğinde de yine araştırmacılar tarafından çok az kadının bu alanda yer aldığı görüşünde birleşilmektedir. Nihayet Türkiye Türkçesi eserlerine odaklanan yazarların görüşlerine bakıldığında ise Osmanlı Dönemi'nde geri planda kalan kadının yazar, şair vb. kimlikle eskiye oranla daha fazla öne çıkmakta ve varlığını hissettirmekte olduğunun vurgulandığı söylenebilir. Bu dönemde kadınların, geçmişten gelen birtakım yerleşmiş olumsuz düşünceler sebebiyle, örneğin hikâyecilik alanında yetkinlik gösterebilir de şairlikte erkeklerin gerisinde kalmaya devam ettikleri belirtilmektedir. Kitapta yer alan yazılarda genellikle kadınla erkek arasındaki eşitsizliğin vurgulanmakta olduğu görülmektedir.

Özetle *Kadın* kitabı, Türklerin kadına bakışının, tarihî süreç içinde ele alındığı, Türk kültüründe kadının yeri ve statüsünün etraflıca ortaya konduğu kıymetli çalışmalardan biridir.

řule řANLI

---

* *Yüksek Lisans ęrencisi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul / Türkiye, sanli.sule12@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1652-9331*